

Statsministerens foredrag på Norges Jeger- og Fiskerforbunds landsmøte på Røros 20. mai 1977.

For noen år siden ble det foretatt en større undersøkelse for å kartlegge omfanget av alle former for friluftsliv i Norge. Undersøkelsen viste at av den norske befolkningen var det 40 % som i løpet av det år undersøkelsen gikk over fiske i sjøen, 34 % fisket i ferskvann og 6 % hadde vært på jakt det året. Det er en del dobbelttelling mellom dem som fisket i sjøen og i ferskvann, slik at vi ikke uten videre kan legge sammen de 40 % og de 34 %. Men i en annen del av undersøkelsen ble det klarlagt at 57 % av den voksne

- 2 -

norske befolkning disponerte fiskeutstyr og 11 % disponerte jaktutstyr.

Uten å gå god for detaljene gir disse tallene et grovt uttrykk for at sportsfiske er en av de mest alminnelige former for friluftsliv i Norge. Jakt inntar en mer beskjeden plass når det gjelder antall utøvere.

De første nordmenn som slo seg ned her i landet i førhistorisk tid livnærte seg av jakt og fiske. Gjennom mange århundrer hadde jakt og fiske en stor betydning. I dag er den økonomiske betydningen av jakt liten i forhold til samlede inntekter.

Når det gjelder fiske utgjør yrkesfiskerne i dag om lag 2 % av yrkesbefolkningen.

Men som deler av vårt friluftsliv og fritids-

beskjeftigelse og avkopling har jakt og fiske en grunnfestet plass i det norske samfunn.

Naturforholdene er karrige i et land som Norge så langt mot nord og store deler av landet så høyt til fjells.

Tettheten av vilt eller fisk pr. flateenhet er gjerne mindre enn i land med gunstigere klima. Hertil kommer at utbyttet av fiske og jakt i mange deler av landet er blitt mindre på grunn av for sterk beskatning. For fiske har vi dessuten den store nedgangen i bestand i mange vassdrag i det sørlige Norge hvor våre nåværende fiskeslag finner det vanskelig å overleve med den tiltakende surhetsgrad i vannet. Uansett hvilke krefter som skaper denne surheten, er dette neppe noe vi kan vente å snu i løpet av noen års tid.

Men selv om tettheten av fisk og vilt er forholdsvis lav i store deler av Norge, har vi den store verdi i vårt land

at vi har så mye mer areal pr. innbygger enn noe annet land i Europa hvis vi ser bort fra Island. Den gjennomsnittlige folketettheten i Norge med våre 12 personer pr. km² er så beskjeden at landet byr oss en uendelighet av terreng hvor vi kan gå i fred i den naturen vi er så glad i. Det er lettere å søke naturens ensomhet i Norge enn i resten av Europa. Det er et annet trekk ved vår bosetting enn den gjennomsnittlige folketetthet som gjør landet verdifullt for oss som søker dit hvor vi går klar av de store folkemengdene.

I de delene av Norge hvor det bor folk, bor vi slett ikke så spredt. Vi finner en bosetting langs kysten og i dalene i innlandet som slett ikke er så spredt som gjennomsnittstallene skulle tyde på. Men mellom dalførene, og mellom de enkelte fjordene har vi de store ubefolkede områdene hvor

friluftsfolket har sine store muligheter.

La meg legge inn et par betraktninger om vern av våre naturområder. Bedre reisemuligheter, bedre økonomisk evne og alt i alt en større interesse for friluftsliv har skapt større pågang på våre friområder. Hytta er i ferd med å bli allemannseie. Nye veier skjærer gjennom tidligere uberørte områder. Kraftutbyggingen berører områder som tidligere har vært uberørt.

Alle disse krefter i de senere år/ har gjort det nødvendig for oss også i dette landet med all den gode plassen vi har, å måtte planlegge mer systematisk for å bevare friområdene.

I noen deler av landet kan vi innrømme at vi er kommet for seint i gang med denne prosessen. Det gjelder i første rekke de mer populære deler av skjærgården i den sørlige del av landet, men også enkelte fjellområder.

I disse bestrebelsene på å bruke arealene våre best mulig, er det dels et spørsmål om å legge slike planer for den framtidige bygging av hytter med turistsentra, hoteller o.l. slik at vi bevarer størst mulig arealer i urørt form. Derfor prøver vi nå å finne mer avgrensede områder for slik utbygging. Også i slike avgrensede områder vil det være plass og utfoldelsesmuligheter gode nok.

Veibygging har ikke vært noen særlig omdiskutert sak, bortsett fra helt lokale problemer når det gjelder avveining mellom friarealer og utbygging. Men mange av de nye veier som etter hvert føres fram, bringer nye terreng innenfor rekkevidden av befolkningen til fritidsformål. Dette understreker behovet for en totalplanlegging i kommunene og fylkene.

Kraftutbyggingen er utvilsomt den virksomhet hvor avveiningen er vanskeligst mellom utbyggingshensyn og vernehensyn.

La meg først minne om og understreke at av de samlede vannkraftressurser i Norge som er utbyggbare etter en økonomisk vurdering, er det bare tale om en utbygging som høyst omfatter 1/4. For de øvrige 3/4 er det dels tale om vassdrag som det er besluttet å verne mot utbygging. Dels er det vassdrag hvor økonomien er så tvilsom at ingen aktuelle utbyggingsplaner foreligger.

Før vi går løs på å drøfte det enkelte utbyggingsprosjekt er det nødvendig å beholde helheten. La oss derfor igjen understreke at uansett hvilke beslutninger som blir fattet om det ene eller det andre av konkrete enkeltprosjekter, vil dagens og morgendagens nordmenn sitte igjen med om lag 3/4 av alle vassdrag i Norges fjell- og dalverden uten at

de bringes inn i turbinene.

Vi går mot slutten av vannkraftepoken i norsk energiforsyning. Med den alminnelige holdning til den videre utbygging som Regjeringen tidligere har gitt uttrykk for og som Stortinget i hovedtrekkene har sluttet seg til, ser det nå ut til at gjenværende vannkraftprosjekter vil kunne dekke vårt økende energibehov fram til om lag 1990. Den tilvekst i vårt elektrisitetsbehov som måtte komme etter denne tid, og det vil trolig fortsatt ennå være snakk om økte behov, vil måtte dekkes ved varmekraftverk.

Regjeringen vil om ca. 2 år legge fram et energipolitisk dokument for Stortinget hvor man trekker opp retningslinjene for kraftutbyggingen i mest mulig konkrete former fram til 1990.

Det kan hevdes at når vi i alle fall i forholdsvis nær framtid står overfor å måtte bygge varmekraftverk i Norge, kan det være like godt å starte noen år tidligere for dermed å bevare mer av våre fjellarealer og vassdrag uberørt av kraftutbygging for all ettertid.

Men mot dette synspunktet står andre ..

Vannkraft er fortsatt billigere enn noen annen energikilde. Den er samtidig den eneste energiform som ikke skaper forurensingsproblem. For det tredje er mange av vassdragene knyttet til distriktenes ønsker om å få arbeidsplasser.

Drøftingen av kraftutbyggingen med de sterke spenninger mellom utbygging og vern skjer ofte i en forenklet form. Utbygging forbindes gjerne med at store områder ødelegges for friluftsliv, dyreliv og fiske. Vi har

eksempler fra tidligere utbyggingsperioder hvor kraftutbygginger har hatt disse klare uheldige følger. Men det synes også klart at vi ved enkelte gjenværende prosjekter står overfor en skala med kombinasjonsmuligheter. Utbyggingen kan skje mer eller mindre skånsomt. Man kan unngå mange av ulempene ved en mer skånsom utbygging, som riktignok gjør prosjektet mindre kraftproduserende, og ofte også mindre lønnsomt. Men dette er valgmuligheter som må vurderes nøye når det enkelte prosjekt drøftes. Jeg vil også gjerne skyte inn at ikke minst etter påvirkning fra naturvernintere/resser har kraftutbyggerne i den senere tid vist langt større evne og vilje enn tidligere til å være skånsomme mot naturen når utbygginger foretas.

Jeg vil understreke behovet for at vi beholder vår kjølige vurderingsevne i drøftingen av energispørsmålene i årene framover. Det vil være behov for at man i de distrikter hvor man er sterkest engasjert i å få bygd ut mer vannkraft, også er villig til å innse realiteten i de tanker som gjør seg gjeldende hos dem som forfekter verneinteressene. Selv om mange av vernesynspunktene er nye, og til dels ikke fullstendig gjennomarbeidet, er det alvorlige, reelle problemstillinger som legges fram. De har krav på samme seriøse vurdering som andre argumenter.

Sett fra den andre siden er det like påkrevd for natur- og miljøvernforkjemperne å innse at kraftutbyggingen for mange distrikter av landet er ensbetydende med en styrking av økonomi i distriktet. Det er mange deler av

landet hvor det er vanskelig å kunne opprettholde arbeidsplassene uten en industriell produksjon basert på betydelig mengder kraft. Selv om vi går mot slutten av vannkraftalderen, betyr ikke dette at fordelene ved å ha et kraftverk med rimelig vannkraft som basis for industriell virksomhet blir mindre verdifulle. Tvert imot.

I de kommende 10 - 15 år vil vannkraftutbyggings-epoken i norsk økonomisk historie ebbe ut.

Det er i dette grenselandet vi må treffe de vanskelige valgene.

Behovet for å spare elektrisk energi blir betydelig sterkere enn før.

Men ingen ansvarlig regjering kan unndra seg ansvaret

for en politikk som gir en realistisk balanse mellom produksjon og forbruk av elektrisk kraft i tida som kommer.

Denne oppgaven er betydelig mer nyansert og krevende i framtida enn hittil.

I løpet av de siste årtier har det funnet sted en omfattende forandring i folks levesett. Arbeidstiden er blitt kortere, fritiden er blitt lengre, både den daglige fritid og ferien. Folks økonomiske evne til å utnytte den økte fritid er økt betydelig. Personbilen har skapt en bevegelighet som gjør at man selv innenfor en begrenset fritid kan nå langt for å dyrke sine fritidsinteresser.

Friluftsliv er et av de områdene hvor den største del av den økte fritid har funnet anvendelse. Friluftsliv har tradisjonelt en sterk plass hos nordmenn. De økte

økonomiske muligheter og de større praktiske muligheter til å komme vekk fra byen ut i naturen har bidratt til at alle former for friluftsliv har økt radikalt i de senere årtier. Dette gjelder kanskje ikke så meget innenfor jakt som innenfor fiske. Denne økte interesse har ført med seg behovet for noen av de nye former for reguleringer og offentlige inngrep også i denne siden av vårt samfunnsliv. Formålet med Regjeringens politikk når det gjelder jakt og fiske kan resymeres slik:

For det første er det viktig å opprettholde, og hvis mulig forbedre naturgrunnet.

For det andre bør adgangen til jakt og fiske i størst mulig utstrekning være en allemånsrett, og minst mulig knyttet til private grunneierinteresser.

For det tredje bør regulerende inngrep i størst mulig utstrekning forvaltes og utøves av lokale myndigheter, i første

rekke kommunene. Den sentrale statsmyndighet bør i slike saker være i bakgrunnen.

Lengst er vi kommet i å gjennomføre allemannsretten når det gjelder fiske. I mye av jakten, i første rekke den jakt som har økonomisk betydning, er de private grunneierinteressene forankret i eksisterende juridisk regelverk. Vi står overfor private rettigheter som vi ifølge vår grunnlov ikke kan fjerne uten økonomisk kompensasjon.

Regjeringen vil ha sin oppmerksomhet henvendt på dette problemområdet. Vi er klar over at det fins enkelte felter hvor utøvelsen av den private eiendomsrett irriterer de alminnelige sportsfiskeinteresser. Som eksempel kan jeg nevne den ofte uforståelig høye pris som gjelder ved utleie av laksefiske i elver, selv for begrenset tid. Det er vanskelig å slå seg til ro med at

dette er nødvendig selv om det fins pengesterke sportsfiskere fra inn- og utland som er villige til å by opp prisene til et høyt nivå.

Jeg ser med sympati på de kommuner som har ervervet fiskerettigheter og som leier dem ut til alminnelige folk for en rimelig pris.

Regjeringen har nylig lagt fram for Stortinget et forslag til en ny lov som regulerer motorferdsel i utmark. Denne loven er et typisk eksempel på at den moderne tekniske og økonomiske utvikling skaper behov for nye reguleringer på områder hvor vi tidligere ikke har hatt behov for noe offentlig inngrep. Formålet er, som vel er alminnelig kjent, å forhindre at vi i Norge skal få den utvikling at snøscootere,

motorbåter og sjøfly i stigende grad forstyrrer naturens stillhet i fjell og skog. Sammen med å forstyrre fred og stillhet ligger naturligvis også en risiko for tilsøpling av naturen og fiske og jakt som kan beskatte bestandene for sterkt.

Når vi beskriver lovens formål i alminnelige ordelag vil alle måtte være enige i den. Men når vi kommer ned til praktiseringen av et slikt forbud er det ikke lett å stå ved et kategorisk forbud mot all slags motorisert ferdsel i utmark. Derfor åpner loven adgang til for kommunene å gi unntak til en rekke virksomheter hvor alle rimelige hensyn taler for å tillate motorisert ferdsel.

Dette gjelder naturligvis i første rekke i forbindelse med næringdrift. Dette berører reindriften, men det berører også deler av fjellbøndenes virke. I forbindels

med turisthytter, hoteller m.v. er det også et rimelig behov for unntak.

Det er mitt håp at kommunene vil vise en sunn vurderingsevne i disse sakene slik at de rimelige behov som er til stede blir tilgodesett, men uten at vidda blir motorisert i en grad som de fleste av oss ikke ønsker. Men dette vil også kreve at det vises ansvarsfølelse og modenhet hos dem som får dispensasjon til den motoriserte ferdsel. Det vil i praksis ikke være mulig for den enkelte kommune til stadighet å gjennomføre kontroll i marka med gjennomføringen av denne loven. Derfor vil mye av kontrollen ligge i den ansvarsfølelse som de må vise som har fått dispensasjon etter loven.

I de senere år har vi etablert et godt antall nasjonalparker, naturreservater og landskapsverneområder.

I tillegg til de områdene som er etablert, arbeides det med planene om å verne de viktigste delene av Jotunheimen og Hardangervidda.

I prinsippet er Regjeringens holdning til disse to prosjektene klar. Vi vil her avgrense områder til beste for friluftsføremål og naturvern. Avgrensingen må foretas under hensyn til de næringsmessige interessene i de distriktene som støter opp til disse områdene. Kraftutbyggingsspørsmål er et annet hensyn som nasjonalparkgrensene må avveies mot.

I mange land er en nasjonalpark et område hvor ingen form for jakt eller fiske er tillatt. I Norge har vi kunnet fastlegge regler som er mer liberale. Vi har kunnet tillate sportsfiske innenfor våre nasjonalparker. Med en god

forvaltning hvor vi kombinerer den best mulige fiskepleie med det aktuelle sportsfiske burde det være mulig å kunne fortsatt være liberal på dette felt uten at vi dermed ødelegger naturgrunnet i vassdragene.

Når det gjelder den konkrete utforming av jakt- og fiskeregler er forholdene så vidt forskjellige mellom de enkelte distrikter og landsdeler at selve grunnlaget for en rikspolitisk linje er uklart. Det som er en stor sannhet i ett distrikt, kan være tvilsomt et annet sted. Eller sagt med andre ord. Det som opptar jegere og fiskere meget sterkt på et sted er kanskje av liten interesse et annet sted. Til dette kommer at når folk først føler eller mener noe i spørsmål om jakt eller fiske så føler de som regel meget sterkt.

Jegerne og fiskerne er vel den siste folkegruppe her i landet som vil bøye seg for vitenskapen. Som regel vet de best sjøl og ikke rent sjelden har de også rett.

Som rett og riktig er, har forvaltningen av jakt og fiske vært sterkt desentralisert og vide fullmakter er gitt til vilt- og fiskerådet på kommuneplanet.

I denne desentraliserte ressursforvaltning har NJFF, lokalforeningene og fylkeslagene spilt en meget viktig rolle. Først og fremst ved å avgi sakkyndige og lokalkjente folk til de folkevalgte organ som medvirker i forvaltningen av fisk- og viltressursene. Meget omfattende og kanskje like viktig har foreningenes rolle vært som forvaltere av vilt og fisk på statens grunn eller i leide private arealer. Den frivillige dugnadsinnsats på dette område kan knapt verdsettes for høyt.

De midler som settes inn i vilt- og fiskestell fra det offentliges side enten det skjer i form av veiledning eller direkte støtte, gir antakelig vel så stor samfunnsnytte som andre og tallmessige mer ruvende offentlige investeringer.

Tiden er nå inne til å se på om ikke innsatsen på dette område bør økes og veiledningsapparatet konsolideres og utbygges.

Regjeringen går inn for å styrke naturvernadministrasjonen.

Samtidig vurderer vi de statlige tjenestene i forbindelse med jakt og fiske.

Blant de administrative tiltak som nå vurderes - men som det ennå ikke er tatt endelig standpunkt til - er å knytte Miljøverndepartementets utøvende arbeid med

naturvern og friluftsliv, til Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk i Trondheim. Det er flere momenter som taler for å se alle disse funksjonene i sammenheng.

Ett av de øvrige mulige tiltak som også vurderes er å styrke den distriktsvise konsulentordning for jakt og fiske, ved å utvide den til hvert fylke. I så fall vil det også vurderes hvordan disse statlige tjenester kan samordnes med fylkeskommunenes apparat.

De oppgaver som kan løses av de frivillige foreninger bør likevel fortsatt løses der, og det er ikke noe som tyder på at oppgavene blir mindre med tiden. Gjennom forskning og praktisk erfaring økes mulighetene for å gjenerobre tapt terreng gjennom praktisk tiltak i vilt- og fiskestellet.

Den ressurskartlegging som pågår tyder på at det på landsbasis ligger meget betydelige muligheter for å øke

jakt- og fiskemulighetene. For myndighetene må det være en oppgave nå å støtte og stimulere foreningene til å opparbeide og utnytte disse mulighetene.

Det er mulig at vi lenge har oversett hvilken liv-givende faktor selve naturopplevelsen er for de fleste mennesker og dermed prioritert for lavt bevaringen og forvaltningen av det naturgrunnlag som er kilde til opplevelsen.

Følelsen av samhørighet med sine naturomgivelser er antakelig sterk her i landet. Et særtrekk som ikke kommer så sterkt fram i mange andre nasjoner er det enkelte menneskes personlige følelse av eiendomsrett til hele landet sitt slik det kommer til uttrykk i vår friluftslovgivning som antakelig er nokså enestående i Europa.

Selv er jeg overbevist om at denne eiendomsfølelse er en sunn og viktig del av vår kulturarv og at den har spilt en rolle i dannelsen av folkekarakteren og vår oppfatning av likeverd og menneskeverd som det er viktig å bevare. Særlig viktig blir dette kanskje for den del av befolkningen som med bakgrunn i bygdesamfunnene velger å flytte inn til byene og dermed får et avbrudd i sin umiddelbare tilknytning til tilvante naturomgivelser.

Etter min mening vil et sterkt og aktivt Jeger- og Fiskerforbund kunne være en viktig faktor i bestrebelsene på å bevare og utvikle noe som er viktig i et samfunn som vårt. Særlig viktig tror jeg denne oppgaven er i en tid preget av rivende teknisk utvikling og kommersialisering.